

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI DERGİSİ

DİNİ İLMİ EDEBİ MESLEKİ AYLIK DERGİ

Cilt : XI Sayı : 5
EYLÜL — EKİM 1972

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

«EY İMAN EDENLER SİZDEN EVVELKİ (ÜMMET) LERE YAZILDIĞI GİBİ SİZİN ÜZERİNİZE DE ORUÇ YAZILDI (FARZ EDİLDİ). TAKİ KORUNASINIZ.»

«(O) SAYILI GÜNLER (DİR). ARTIK SİZDEN KİM (O GÜNLERDE) HASTA, YAHUT SEFER ÜZERİNDE OLUR (VE ORUCUNU YEMİŞ BULUNUR) SA TUTAMADIĞI GÜNLER SAYISINCA BAŞKA GÜNLERDE (TUTAR. İHTİYARLIĞINDAN, YAHUT ŞİFA BULMASI ÜMİT EDİLMEMEYEN BİR HASTALIKTAN DOLAYI ORUC TUTMAYA) GÜCÜ YETMEYENLER ÜZERİNE BİR YOKSUL DOYUMU FİDYE (LÂZIMDIR). BUNUNLA BERABER KİM GÖNÜL İSTEĞİYLE BİR HAYIR YAPARSA İŞTE BU, ONUN İÇİN DAHA HAYIRLIDIR. ORUC TUTMANIZ SİZİN HAKKINIZDA (YEMENİZDEN VE FİDYE VERMENİZDEN) HAYIRLIDIR, BİLİRSENİZ.» BAKARA SURESİ : 183 - 184

RAMAZAN ve ORUÇ

Lütfi DOĞAN

Diyanet İşleri Başkanlığı

A.P.B. Baş Müşaviri

İslâm Dininde bütün hükümler, insanların salâhi, dünya ve ahiret mutlulukları için gelmiştir. Dînî hükümlerin hepsinde, insanlara salâh verecek onları saadete götürecektir pek çok hikmetler münderiçtir. Bu dini hükümlerin gereği gibi öğrenilmesi ve icablarının yerine getirilmesi insanların selâmete ve kurtuluşa erişmelerinin teminatıdır.

Filhakika; Cenab-ı Hak, faili muhtardır. Dilediğini yapar, O'nun irade ettiği şeyin meydana gelmesine hiçbirşey engel olamaz. Böyle olmakla beraber, Cenab-ı Hak'ın dînî hükümleri meşru kılmasının ve bu hükümlerle mükellef tutmasının hikmeti, kullarına olan merhametinin sonsuzluğu ve ikramlarının büyük olmasındandır. Çünkü, dînî hükümlerde filha-l insanlar için büyük hayırlar, sonuç itibarıyla de güzel mükâfat ve ebedî saadetler vardır.

İslâm dininin beş esasından biri olan oruç ibadeti de bu hikmetlere binaen müminler üzerine farz kılınmıştır. Bu ibadetin farz olduğunu bildiren ayet-i celilelerde şöyle buyurulmuştur :

«Ey iman edenler; Sizden evvelkilere farz kılındığı gibi; size de sayılı günlerde oruç farz kılındı. Umulur ki oruç sayesinde (kötülüklerden, günahlardan) çekinir müttakilerden olursunuz..... (Bakara 183)

«Ramazan o aydır ki; insanlara doğru yolu gösterir, doğruyu yanlıştan ayıran hüccetler (belgeler) mecmuu olan Kur'ân bu ayda indirildi. İçinizden her kim Ramazan ayında hazır bulunursa; onu oruçla geçirsin. Kim hastalanır yahut yolcu olur da oruç tutamazsa tutamadığı günler sayısınca diğer günlerde oruç tutar. Allah sizin için kolaylık murat eder yoksa hakkınızda güçlük dilemez.....» (Bakara 185)

Hadisi şerifte de :

Ey insanlar Rabbinize ibadet ediniz, beş vakit namazınızı kılınız, bir ay orucunuzu tutunuz, Rabbinizin beytini ziyaret ediniz, gönüllerinizin hoşnut-

luğu ile mallarımızın zekâtını veriniz, Rabbinizin cennetine giriniz, buyurulmuştur.»

Oruç ibadeti Hz. Peygamberin Medine-i Münevvereye hicretlerinden sonra hicretin ikinci yılında ve Şaban ayının 10 ncu gecesinde farz kılınmıştır.

Oruç mükellef olan insanın ibadet niyetiyle; tan yerinin ağarmasından (Akşam üzeri) güneşin batmasına kadar yemek, içmek ve orucu bozacak diğer şeylerden uzak kalmasıdır. Görüşünü ve tatbiki itibarıyla insanlar için bir kısım güçlükler arzeden oruçta; insanı yükselten adeta melekleştiren çok büyük hikmetler vardır. İlâç yahut da gerekli bir ameliyatın geçici acı ve sıkıntısına katlanan kimsenin az bir müddet sonra sıhhatını gereği gibi kazanmış olması misali oruç tutan kimse de sabır ve sebatın sonucu maddi manevi büyük kazançlar sağlamış olur. Bunların hepsinin üstünde Rabbinin rızasını tahsil eder.

Kim Ramazan orucunu (Onun farz olduğunu ve faziletine) inanarak ve Allah rızasını gözeterek tutarsa geçmiş günahlar af olunur. (Elfethu'l — Kebir C.2, S. 203)

Hz. Peygamberin oruçla ilgili bir hadisini yukarıya dercettikten sonra orucun hikmetleri üzerinde biraz durulması yerinde olur. Çünkü zikredeceğimiz Hadisi Şerifler bu ibadetteki hikmetleri daha kolay anlamamıza ışık tutmaktadır. Bu ibadetin sahibine, maddi manevi sıhhat kazandırdığı onu dünyada sapıklıktan, ahirette azaptan muhafaza ettiği; sadece Cenab-ı Hak'ın Rızası için eda edilen ve baskaca herhangi bir şey karışma ihtimali bulunmayan bir fariza olduğu ayrıca orucun insanı Cenab-ı Hakın Rızasına diğer ibadetlerden daha çok vesile olduğunu bu hadisi şerifler bizlere öğretmektedir. Nitekim Hz. Peygamber kendilerinden rivayet edilen hadiselerinde meâlen şöyle buyurmuşlardır.

«Allah Tealâ buyurur ki; Adem oğlunun bütün amelleri kendisine aittir. Ama oruç müstesnadır. Çünkü oruç ancak benim içindir. Onun mükâfaatını da ancak ben veririm.» Resûl-ü Ekrem Efendimiz mübarek hadislerine devamla: «Oruç, oruçluyu masiyetlerden koruyan bir kalkandır. O halde oruçlu bulunan kimse cahilce konuşmasın, bağırıp çağırmasın. Bir kimse one fena söyler yahud münazaa etmek isterse ben oruçluyum desin. Muhammed'in nefsi kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki; oruçlu insanın ağzında açlıktan hasıl olan rayiha Allah katında misk kokusundan daha sevimidir. Oruçlu için kendisini mesrur eden iki büyük sevinç vardır; bunlardan birincisi iftar ettiğinde iftarı ile sevinmesi ikincisi de Rabbinin huzuruna vardığında orucunun mükâfaatını gördüğü zamandaki sevincidir.

Oruç İbadetinin Bazı Hikmetleri :

Hiç bir gücün insanlarda ve insanlar arasında meydana getiremeyeceği müsbet ve hayırlı işleri ibadetler kolaylıkla insanlara kazandırır. Bu itibarla oruç ibadetinin hikmetlerinden bir kısmına burada işaret edelim.

1 — Oruç pek büyük bir ibadettir. O, insanda melekî hasletleri kuvvetlendirir, hayvan duyguları zaafa uğratar. İnsanın ruhunu her türlü bulaıklıklardan arındırır. İnsandaki kötü temayülleri frenleyip bunları aklın hakimiyetine tabi kılar. Bu ibadet insanı meleklerle benzetir, onun günahlar-

dan korunmasına vesile olur. Oruç tutan milletler için şeytanlar zincirlenmiş, Cennet kapıları açılmış ve Cehennem kapıları kapanmış olur.

2 — İnsan dünya meşguliyetlerinin kendisini bir kısım manevî zararlara götürdüğünü görür. Bir çok ahvalde bunlardan uzak kalmak istemesine rağmen buna imkân bulamadığını da hisseder. Oruç vesilesiyle de kendisine bir çok fırsatlar doğar ve bu fırsatları değerlendirir. Camilerde ibadet için vakit ayırır, böylece maddi manevi yorgunluklardan silkinir, dinçleşir, bütün davranışlarına daha güzel bir istikamet verme imkânını elde eder.

3 — İnsan iyi düşündüğü zaman şu gerçeği anlar ki; behimi (ve fizyolojik) arzulara uymak, onu felâkete götürür, kemale ermesine mani olur. Bu sebeple de bu hayvani duyguların sultanından kurtulmak ister. Bunun içinde belirli süre zarfında; yemeği, içmeği terketmenin lisana ve diğer azalara hakim olmanın dürüst ve akidlere vefalı bulunmanın gerekli olduğuna kanaat getirir. Böylece nefse ait hastalıkları tedavi etmek ister. İşte Din, Cenab-ı Hak'kın buyruğu olarak oruç sayesinde insanı, bu tabii arzuların aşırı sultanından korur, insanın nefse ait manevi hastalıklarını bertaraf eder.

4 — İnsan kendisindeki duyguların, akli seliminin hükmüne uymasının kendisi için bir kemal olduğunu idrak eder. Lakin tabii meyiller çoğu zaman itaatsız olduğundan onları her zaman müsbet yöne tevcih etmeğe muktedir olamaz. Bazen bu meyiller kendisini yanlış yollara itme istidadı gösterebilirler. Oruç ise bu fena istekleri en güzel şekilde terbiye eder ve insanı kötülüklerden korumuş olur. Nitekim Hz. Pygamber (S.A.V.) bir hadisi şeriflerinde meal olarak; «Ey gençler topluluğu, içinizden evlenmeğe muktedir olanlar evlensin buna imkânı olmayanlarınız ise oruç tutsun. Çünkü oruç, onun için masiyetten koruyan bir teminattır.» buyurmuştur. (Hucetullahi-1 bâliğa cilt 1 sahife 155)

5 — Oruç iyilikleri bilmek, nimetlere şükretmek için en güzel vesilelerden biridir. Çünkü insan yeme, içme ve cinsî arzularını meşrû olarak tatmin etmeyi terkedince nimetlerin kadrini daha iyi takdir eder. İnsan nimetler içinde olduğu zaman onları gereği gibi takdir edemediği her zaman görülebilen gerçeklerdendir. Bu kadar önemli olan nimetlerden günün muayyen vakitlerinde uzak kalması kendisine çok şey öğretir, bu durum onu nimetlerin hakkını eda etmeğe, şükrünü yerine getirmeğe sevk etmiş olur. Zaten nimetlere karşı şükretmek dinen ve aklen insan için vazifedir. İşte bunun içindir ki; Orucun farz olduğunu bildiren âyetlerin sonunda; «Umulur ki şükredersiniz» cümlesi bizlere bu gerçekleri hatırlatır.

6 — Oruç takva için en güzel vesilelerden biridir. Zira Allahın rızasını kazanmak maksadıyla helalinden kazandığı ve alın teri ile elde ettiği nimetleri yemekten Cenab-ı Hak'kın emrine uyararak sakınan kimse harama asla tenezzül etmez. Başkalarına ait bir hakkı ne suretle olursa olsun etmez ve edemez. Helâlden sakınan bir insanın harama el sürmesi düşünülebilir mi? O halde oruç insanın haramlardan uzak kalmasına da sebep olur. Haramlardan sakınmanın farz olduğunu bilen ve böyle yapan kimse muttakilerden olur. Bu gibi insanlar cemiyete faydalı olmakta nizam ve huzurun muhafazasında toplumun gözbebeği haline gelirler.

7 — Oruç insanın sabırlı olmasını, iradesine ve duygularına hakimiyesini öğretir. İnsan için bu durumların lüzumu ve onun olgunluğu için zaruri bulunduğu izahtan varestedir. Oruçlu kimse sadece kendi nefesine hakim olmakla ve onu kötü meyillerini firelemekle de kalmaz, açlık ve susuzluğun kendisine verdiği elemi hissedince günleri açlıkla geçen insanları zaruri olarak hatırlar. Onlara yardım elini süratle uzatır. İnsanlara olan merhameti kat kat artar. En katı yürekli insanlar bile oruç sayesinde çaresizlere karşı merhamet kanatlarını açmağa kendilerini mecbur hissederler. Bu ise toplumda birlik, tesanüt ve yardımlaşmanın en iyi şekilde meydana gelip kuvvet bulmasını sağlar. Böyle olunca orucun yalnız mükellef olan şahıs için değil bütün bir toplum için ilâhi bir rahmet olduğu ve Cenab-ı Hakkın kullarına büyük bir ikramı bulunduğu çok açık olarak görülmüş olur. Zaten böyle olmasaydı Allah Tealâ bizleri bu ibadetle mükellef tutarmıydı? (Be-dayiu's-Sanayi Fi tertibişşerâi' cilt iki oruç bahsi)

Fakat oruç ibadeti yalnız Allah Tealâ emrettiği için onun emrini yerine getirmek maksadıyla tutulur. Faraza, hiç bir faydası olmasa bile mü'minler bu ibadeti yine taabbudî olarak yerine getirirler. Çünkü müslüman olmak demek; bilerek ve anlıyarak, Cenab-ı Hakkın emirlerine tam teslimiyet göstermek demektir.

Bununla beraber, ibadetlerimizi hikmetlerine uygun olarak yerine getirmemiz lâzımdır. Hikmetlerinden uzaklaşmamız, ibadetlerimizdeki yüksek manaları idrak etmekten aciz kalmamıza ve dolayısıyla onlardan beklenen sonuçları zayi etmemize sebep olur.

Oruçlu olan bir kimse her an ibadetle meşgul olduğunu bilmeli bütün azalarına oruç tutturmalı ki; onun güzel sonuçları her sahada varlığını göstermiş olsun.

Meselâ oruçlu bulunan bir kimse gözünü haramdan sakındırdığı gibi kulağını da yalan ve lüzumsuz sözleri dinlemekten, haddini bilmiyenlerin dedikodularına muhatap olmaktan muhafaza etmeli, dilini yalandan ve lüzumsuz konuşmalardan alıkoymalıdır. Keza kalbini ve dimağını bayağı meyillerden ve fikirlerden temizlemeli, elini ayağını haramı tutmaktan ve haram kazanca gitmekten men etmelidir.

Hasılı insan, bütün azalarına oruç tutturmalı ve bütünüyle kendisi iyi işlerin anahtarı, kötü işlerin kilidi olmalıdır. (Kûtü'l-Kulûb fezailis-Savm bahsine bakılacağı) daha açık ifadesiyle oruç sayesinde insan yer yüzünde âdem suretinde bir melek haline gelmelidir; bu ise islâmiyeti en iyi şekilde öğrenip onun emir ve tavsiyelerine inkiyad etmekle mümkündür.